ISA 315 (ajourført) – Hvordan kravene kan **skaleres** for revision af mindre komplekse virksomheder

Formålet med nærværende artikel, samt de øvrige artikler i dette nummer af Revision & Regnskabsvæsen om ISA 315 (ajourført 2019) *Identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation*, er at informere om den ajourførte standard og bidrage til en ensartet og passende implementering heraf. Artiklerne kan ikke erstatte en fuldstændig gennemgang af standarden og tilhørende vejledning samt bilag som grundlag for udførelsen af en revision efter ISA.

1. Indledning

Med ajourføring af ISA 315 i december 2019 forøges fokus på, og dermed også kravene til, revisors handlinger for at identificere risici for væsentlig fejlinformation. De øgede krav er et udtryk for, at IAASB ønsker et forøget fokus på risikofyldte aspekter i den virksomhed, hvis regnskab der revideres, og et deraf følgende risikorettet arbejde, der planlægges og udføres af revisor. Målet med denne artikel er at belyse de områder, hvor revisor ved en revision af mindre komplekse virksomheder – ved at anlægge en faglig vurdering – kan skalere standardens krav til risikovurderingshandlinger, således at de handlinger, der udføres, er relevante for revisionen og dermed bidrager til, at revisors arbejde er relevant og risikorettet – også på de mindre revisionskunder.

2. Skalerbarhed i ISA 315 (ajourført)

Når revisor skal afgive en revisionspåtegning på et årsregnskab efter internationale standarder om revision (ISA), skal alle ISA, der er relevante for revisionen, overholdes.

"En ISA er relevant for revisionen, når den er trådt i kraft, og når de omstændigheder, som ISA'en omhandler, foreligger[1]"

Af Dennis Mielcke, Dansk Revision og Tine Bünger, medlemmer af Revisionsteknisk Udvalg i FSR – danske revisorer

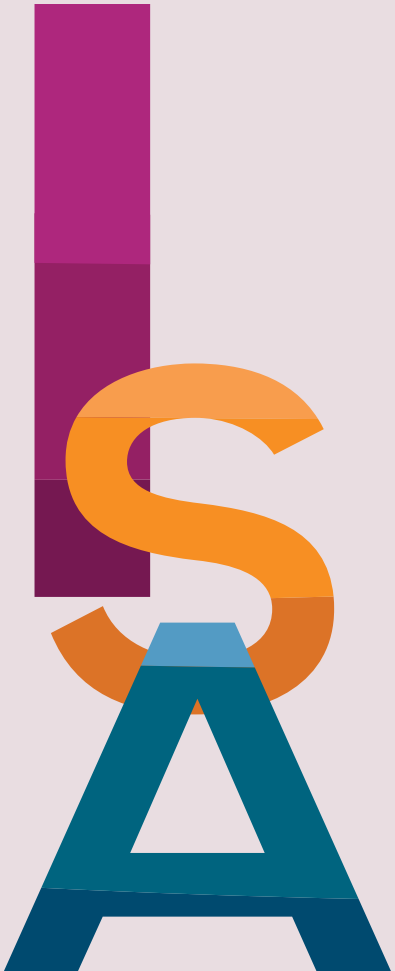

Da ISA er udarbejdet med øje for alle revisioner, store som små, der udføres efter ISA, er der en reel risiko for, at krav, som er relevante for en type virksomhed, er mindre relevante for en anden.

Dette vil sige, at alle krav i ISA 315 (ajourført) finder anvendelse for alle revisioner, der udføres efter ISA, uanset om det enkelte krav måtte anses for mindre relevant for den virksomhed, som revideres – så længe det forhold, som kravet omfatter, eksisterer for virksomheden.

Da ISA er udarbejdet med øje for alle revisioner, store som små, der udføres efter ISA, er der en reel risiko for, at krav, som er relevante for en type virksomhed, er mindre relevante for en anden. Dette medfører ligeledes et behov for, at standardens krav kan sættes i forhold til de særlige omstændigheder, der gør sig gældende for netop dén virksomhed, der revideres, således at revisor kan opretholde en effektiv og relevant revision og ikke skal bruge tid på ligegyldige overvejelser, som alene udføres, da det er krav i ISA.

Med ikrafttrædelse af ISA 315 (ajourført) indføres i ISA 200 *Den uafhængige revisors overordnede mål og revisionens gennemførelse i overensstemmelse med internationale standarder om revision* et nyt punkt vedrørende netop denne problemstilling. Af den ajourførte ISA 200, A65a, fremgår det således:

"Overvejelser vedrørende skalerbarhed er medtaget i nogle ISA (f.eks. ISA 315 (ajourført), der illustrerer anvendelsen af kravene på alle typer af virksomheder, uanset om deres art og omstændigheder er mere eller mindre komplekse."

Når der i ISA 315 (ajourført) – og i ISA i al almindelighed – tales om "mindre virksomheder", er det virksomheder, der typisk besidder kvalitative karakteristika såsom:	
a. koncentration af ejerskab og ledelse på en lille kreds af enkeltpersoner (ofte en enkelt person – enten en fysisk person eller en anden virksomhed, der ejer virksomheden, forudsat at ejeren udviser de relevante kvalitative egenskaber)	og b. et eller flere af følgende karakteristika: i. simple eller ukomplicerede transaktioner ii. simpel bogføring iii. få forretningsområder og få produkter inden for forretningsområderne iv. Mere enkle interne kontrolsystemer v. få ledelsesniveauer med ansvar for en bred vifte af kontroller, eller vi. få ansatte, hvoraf mange har en lang række opgaver

Det er således med indførelse af ISA 315 (ajourført) blevet synliggjort, at visse krav er relevante at se i kontekst af den virksomhed, der revideres, for at kravene ikke vil medføre udførelse af arbejde, der ikke bibringer revisionen værdi og derfor bliver overflødige. Sådanne overvejelser ses i ISA 315 (ajourført) i de særlige afsnit om "skalerbarhed", som findes under "Vejledning og andet forklarende materiale" – de såkaldte vejledningsafsnit i standarden.

Det fremgår af standardens vejledningsafsnit A241:

"Ved revision af mindre komplekse virksomheder kan formen og omfanget af dokumentationen være enkel og relativt kort. Formen og omfanget af revisors dokumentation påvirkes af virksomhedens art, størrelse og kompleksitet og dens interne kontrolsystem, tilgængeligheden af information fra virksomheden og den revisionsmetodik og teknologi, der er anvendt under revisionen. Det er ikke nødvendigt at dokumentere revisors fulde forståelse af virksomheden samt tilknyttede forhold. Nøgleelementer i den forståelse, der er dokumenteret af revisor, kan omfatte de elementer, som revisor baserede vurderingen af risiciene for væsentlig fejlinformation på. Der er dog ikke krav om, at revisor dokumenterer hver enkelt iboende risikofaktor, der blev taget i betragtning ved identifikationen og vurderingen af risiciene for væsentlig fejlinformation på revisionsmålsniveau"

Artiklens følgende afsnit vil berøre de områder, hvor standarden har anført overvejelser om skalerbarhed, særligt for mindre virksomheder, og vil, hvor det findes relevant, blive uddybet med forfatternes egne refleksioner og eksempler herpå.

3. Risikovurderingshandlinger

Som det fremgår af *"ISA 315 (ajourført) – Identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation – Overbliksartikel"* af Heidi Brink Olsen og Niklas Tullberg Hoff, er det i ISA 315 (ajourført) præciseret, at revisor skal udføre risikovurderingshandlinger med henblik på at[3]:

a. identificere og vurdere risici for væsentlig fejlinformation på regnskabs- og revisionsmålsniveau, uanset om de skyldes besvigelser eller fejl, og
b. designe yderligere revisionshandlinger i overensstemmelse med ISA 330.

Det er alfa og omega for revisor at forstå den virksomhed, hvis regnskab skal revideres, for at kunne risikorette sin revision i tilstrækkeligt omfang – dette uanset om der er tale om en større eller en mindre virksomhed. Dog kan der være stor forskel på omfanget af, og hvilke risikovurderingshandlinger revisor udfører – afhængig af de særlige omstændigheder, der gør sig gældende for den enkelte virksomhed.

Med indførelse af ovenstående formulering i standarden står det klart, hvorfor revisor skal udføre risikovurderingshandlinger – nemlig for at identificere risici for væsentlig fejlinformation, således at revisor har et grundlag for at kunne designe revisionshandlinger, der har til hensigt at afdække disse.

Risikovurderingshandlinger omfatter en detaljeret forståelse af virksomheden, herunder dens interne kontrolsystem og aktivitet, med henblik på at kunne identificere, om der er forhold eller omstændigheder, der har betydning for risikovurderingen på regnskabs- eller revisionsmålsniveau.

Det er således alfa og omega for revisor at forstå den virksomhed, hvis regnskab skal revideres, for at kunne risikorette sin revision i tilstrækkeligt omfang – dette uanset om der er tale om en større eller en mindre virksomhed. Dog kan der være stor forskel på omfanget af, og hvilke risikovurderingshandlinger revisor udfører – afhængig af de særlige omstændigheder, der gør sig gældende for den enkelte virksomhed.

I standarden er det derfor også præciseret, at revisor i forbindelse med planlægning af arten og omfanget af risikovurderingshandlinger kan anvende en faglig vurdering af, hvad der er tilstrækkeligt og egnet for at overholde kravene i ISA 315 (ajourført).

”Arten og omfanget af risikovurderingshandlinger vil variere afhængig af virksomhedens art og omstændigheder (f.eks. om virksomhedens politikker og forretningsgange samt processer og systemer er formaliseret). Revisor anvender faglig vurdering til at fastslå arten og omfanget af de risikovurderingshandlinger, der skal udføres for at overholde kravene i denne ISA.[4]”

Det er imidlertid ligeledes præciseret, at uagtet om virksomheden har formaliserede politikker og procedurer, er revisor stadig forpligtet til at udføre risikovurderingshandlinger og opnå den forståelse af virksomheden, der er krævet i standarden[5].

Revisor skal således, uanset virksomhedens størrelse, udføre risikovurderingshandlinger i overensstemmelse med standardens krav – men har mulighed for, ved at anvende en faglig vurdering, at tilpasse

handlingerne, således at der opnås forståelse af netop de forhold, der er relevante at forstå, for at kunne vurdere risikoen for væsentlig fejlinformation i det regnskab, revisor skal revidere.

I den helt lille virksomhed, hvor det er ejerlederen selv, der forestår alle de processer, der er medvirkende til aflæggelse af regnskab, vil revisors risikovurderingshandlinger være rettet mod at forstå, hvad ejerlederen gør for at undgå, at fejlinformation forekommer, herunder på hvilke områder der er særlig risiko for fejl – såvel tilsigtede som utilsigtede. Handlingerne vil i dette tilfælde primært være baseret på forespørgsel og observation, og revisors dokumentation af de udførte risikovurderingshandlinger vil sandsynligvis være væsentligt mindre, end hvad der havde været tilfældet for en større og mere kompleks virksomhed.

Det er vigtigt, at revisor, før revisionen påbegyndes, forholder sig til og planlægger arten og omfanget af de risikovurderingshandlinger, der skal udføres, således at de målrettes områder, hvor der er risiko for, at fejlinformation opstår, så sådanne risici kan identificeres og behørigt afdækkes i den efterfølgende revision. Planen for udførelse af risikovurderingshandlinger skal dokumenteres, så det fremgår af revisionsfilen, hvordan revisor har anvendt sin faglige vurdering til at sikre, at der opnås en forståelse, der er tilstrækkelig til at identificere relevante risici for den givne virksomhed[6].

4. Forståelse af virksomheden og dens omgivelser

Det helt centrale element i revisors forståelse af den forestående revisionsopgave er at opnå en forståelse af den virksomhed, der skal revideres, ved at udføre risikovurderingshandlinger rettet mod interne og eksterne forhold i virksomheden. Kravene til revisors handlinger er udlagt i standardens afsnit 19 og 20 og er grundlæggende ikke forskellige fra kravene i den nugældende standard[7]. Dog har man fra IAASB valgt, at revisor skal fokusere på at forstå virksomhedens forretningsmodel[8], og særligt hvordan anvendelsen af it er integreret i forretningsmodellen[9].

Revisor skal endvidere fortsat opnå en forståelse af risici knyttet til bestemt lovregulering eller branchespecifikke forhold, der har påvirkning på virksomheden, samt hvordan virksomhedens finansielle præstationer måles og vurderes både af interne og eksterne regnskabsbrugere[10]. Det hidtidige krav om at opnå forståelse af den relevante regnskabsmæssige begrebsramme, samt hvilken regnskabspraksis virksomheden har valgt, herunder begrundelser for ændringer, er også videreført[11]. Som noget nyt er det i standardens afsnit 19c nu konkretiseret, at formålet med at udføre risikovurderingshandlinger er at vurdere, hvordan og i hvilket omfang de fundne forhold kan påvirke revisors senere vurdering af risici på regnskabs- og revisionsmålsniveau. Det er med andre ord tydeliggjort, at revisor skal skabe og dokumentere den røde tråd fra denne del af planlægningsfasen til selve designet og udførelsen af revisionshandlinger.

Den grundlæggende forståelse af virksomheden er central for revisors videre færd, og det er uundgåeligt at skulle forholde sig til ovennævnte krav i planlægningen. Revisor kan for en mindre virksomhed vurdere, at det fx er let at fastslå, at det foreliggende regnskab, der skal revideres, aflægges efter årsregnskabslovens bestemmelser for en klasse B, og at der i øvrigt ikke er nogen særlovgivning eller andet, der kan påvirke regnskabets disponering for fejl. Det er stadig krævet, at revisor dokumenterer, på hvilket grundlag revisor danner denne konklusion. Det er nok også derfor, det er præciseret, at revisor ikke er fritaget fra at opnå og dokumentere forståelsen af virksomheden og den regnskabsmæssige begrebsramme, blot fordi begrebsrammen tillader en mindre virksomhed at give enkle og mindre detaljerede oplysninger i regnskabet[12].

Et eksempel kan være en mindre virksomhed, der sælger serviceaftaler eller andre abonnementsløsninger. Her kan forretningsgange, der knytter sig til indregning og periodisering af omsætning, være af særlig betydning, og det må forventes, at det stiller øgede krav til kompetencer i bogholderiet både i forbindelse med løbende økonomirapportering og aflæggelse af årsregnskabet. Det er i sådanne tilfælde yderst relevant, at revisor forstår virksomhedens aktivitet, den regnskabsmæssige begrebsramme og de forretningsgange og eventuelle kontroller, der er implementeret i virksomheden, for at kunne vurdere omfanget af risici for væsentlig fejlinformation.

Standarden indeholder fortsat en forklaring om, at arten og omfanget af revisors handlinger beror på en faglig vurdering og derfor vil variere fra virksomhed til virksomhed, samt at det ikke forventes, at revisors forståelse er lige så indgående som ledelsens[13]. Dog er det i standardens vejledningsafsnit A52 og A53 nu konkretiseret, at omfanget af handlinger kan være mindre omfattende i mindre komplekse virksomheder og kan være afhængig af it-miljøets kompleksitet, tidligere erfaringer med virksomheden samt arten og formen af virksomhedens systemer, processer og dokumentation. Sagt med andre ord: jo mere simpel en forretningsmodel, herunder anvendelse af it, desto mindre vil omfanget af revisors forventede risikovurderingshandlinger være. Denne overordnede skalerbarhed i omfanget af handlinger er nok mere en anerkendelse af, at der fortsat vil være stor variation i den dokumentation, der vil blive anset for nødvendig af den enkelte revisor, men giver fortsat kun begrænset hjælp til revisor til at fastslå omfanget.

I forhold til de enkelte, mere specifikke krav i afsnit 19 og 20 er der ikke omtalt meget vedrørende skalerbarhed i standarden. Dog er der en implicit skalerbarhed i vejledningsafsnit A62, hvor det nævnes, at det ikke er alle forretningsrisici, som er en konsekvens af forretningsmodellen, det er nødvendigt at identificere og forstå, kun de, der er "noget særligt", og som derfor kan have betydning for regnskabsaflæggelsen og deraf risikovurderingen. Herudover er det i vejledningsafsnit A78 nævnt, at handlinger til forståelse af måling af virksomhedens finansielle præstationer vil variere (igen) med kompleksiteten.

Det er vigtigt, at revisor, før revisionen påbegyndes, forholder sig til og planlægger arten og omfanget af de risikovurderingshandlinger, der skal udføres, således at de målrettes områder, hvor der er risiko for, at fejlinformation opstår, så sådanne risici kan identificeres og behørigt afdækkes i den efterfølgende revision. Planen for udførelse af risikovurderingshandlinger skal dokumenteres, så det fremgår af revisionsfilen, hvordan revisor har anvendt sin faglige vurdering til at sikre, at der opnås en forståelse, der er tilstrækkelig til at identificere relevante risici for den givne virksomhed.

Som et eksempel herpå er det i standarden nævnt, at specifikke præstationsmål eller finansiel stilling kan være knyttet til virksomhedens bankfinansiering, hvilket naturligt kan give anledning til en risiko for fejlinformation, idet ledelsen for eksempel kan finde på at manipulere med regnskabet for at opnå sådanne mål. Denne risiko for fejlinformation i regnskabet skal revisor identificere og planlægge yderligere handlinger for at afdække.

Skalerbarheden i omfanget af revisors handlinger til forståelse af virksomheden er således i høj grad et spørgsmål om revisors faglige vurdering, og derfor er denne del af planlægningsfasen ikke altid noget, mindre erfarne revisorer skal udføre. Revisor skal tilstræbe at få beskrevet de væsentlige forhold, der er til stede ved den pågældende revisionsopgave, som kan medføre en risiko for væsentlig fejlinformation i regnskabet. Og revisor skal tilstræbe at sikre den nødvendige røde tråd til den øvrige del af planlægningen.

I praksis vil det altså være nødvendigt fortsat at forholde sig til sædvanlige elementer i forståelsen af en virksomhed og dens omgivelser, dog med et bredere fokus på virksomhedens forretningsmodel og ikke mindst hvilken rolle it spiller i den.

Det kan eksempelvis være relevant at opnå en forståelse af, hvorvidt virksomhedens afsætningsmuligheder er afhængig af andre virksomheders produkter eller tjenester. En mindre virksomhed vil ofte have et eller andet afhængighedsforhold til enten kunder, leverandører, medarbejdere eller andre, der kan være kritisk for virksomheden, hvis det påvirkes. Det er ikke ualmindeligt forekommende, at en mindre virksomhed er afhængig af salg til få store kunder, hvilket potentielt kan blive en going concern-risiko for virksomheden.

Har den mindre virksomhed begrænset adgang til finansiering, kan det være relevant for revisor at forstå, hvordan og under hvilke betingelser virksomheden er finansieret. Dette kan også være i relation til ejerlederens privatøkonomi og dennes evne og vilje til at bakke op om virksomhedens fortsatte drift enten ved yderligere indskud eller muligheden for at gå ned i løn.

Er størrelsen på organisationen i den mindre virksomhed begrænset, hvor de enkelte medarbejdere har forskellige kasketter på, kan roller og ansvar være løst formuleret. Dette kan udgøre en risiko for, at væsentlige forhold af regnskabsmæssig betydning ikke håndteres rettidigt eller korrekt. Det kan fx være ny lovgivning på afgiftsområdet, som ikke implementeres rettidigt og/eller korrekt i virksomhedens økonomisystem og derved medfører manglende eller fejlagtige indberetninger til myndigheder og deraf afledte fejl i regnskabet.

Under alle omstændigheder vil risikovurderingshandlinger for en mindre virksomhed forventes at omfatte en forståelse af virksomhedens produkter, indtægtsstrømme, kunder, leveranceplatforme og salgskanaler, leverandører, finansiering og driftsform. Bilag 1 til standarden indeholder yderligere eksempler på overvejelser, revisor kan gøre sig i forbindelse med forståelsen af virksomheden og dens omgivelser.

5. Det interne kontrolsystem

Som det fremgår af artiklen *"ISA 315 (ajourført) – Forståelse af elementerne i virksomhedens interne kontrolsystem"* af Lars Engelund og Henrik Nørgaard, skal revisor udføre risikovurderingshandlinger for at opnå en forståelse af virksomhedens interne kontrolsystem. Selvom størstedelen af mindre virksomheder ikke har et formaliseret

og dokumenteret internt kontrolsystem, skal revisor alligevel opnå en forståelse af de fem elementer heri, idet det kan hjælpe revisor til at identificere risici på såvel regnskabs- som revisionsmålsniveau – uanset om revisor planlægger at teste de interne kontrollers operationelle effektivitet eller ej.

Revisors handlinger til forståelse af det interne kontrolsystem vil på mindre virksomheder i højere grad omfatte forespørgsel og observation, idet elementerne heri må formodes at være mere uformelle og udokumenterede.

6. Kontrolmiljø, risikovurderingsproces og proces for overvågning

Selvom mindre virksomheder sjældent har nedfældede politikker og procedurer for kontrolmiljøet, er det relevant for revisor at forstå, da kontrolmiljøet giver et overordnet grundlag for, at de andre elementer i det interne kontrolsystem kan fungere.

I en mindre virksomhed kan kontrolmiljøet måske bero på en overordnet kultur i virksomheden – fx ledelsens holdning til regnskabsaflæggelse, samt i hvor høj grad ledelsen lægger vægt på integritet og etisk adfærd og går foran som et godt eksempel herpå. Sådanne forhold er sjældent nedfældede som et adfærdskodeks eller lign., hvorfor forståelse heraf og dokumentation af denne forståelse i højere grad vil bestå af forespørgsler til ledelse og medarbejdere omkring ledelsen samt ved observation af løbende kommunikation, der er relevant for at forstå, hvordan der ageres og kommunikeres i virksomheden.

Selvom en sådan forståelse af ledelsens holdninger og handlinger kan synes abstrakt, bidrager den dog stadig med vigtig information til revisor om, hvorvidt de interne forretningsgange og eventuelle kontroller heri er tilrettelagt med udgangspunkt i en overordnet holdning og kultur, som understøtter et rigtigt regnskab, eller om der på helt overordnet niveau er risici, der knytter sig til ledelsens ligegyldige holdning til regnskabsaflæggelsen og en svag kultur.

Revisor kan som eksempel få information om kontrolmiljøet ved en helt uformel overvågning i forbindelse med lageroptællingen. Ved at tage en tur rundt på lageret, tale med lagermedarbejdere og observere, hvordan de og eventuelt ledelsen agerer i forbindelse med optællingen, kan revisor få en god indikation af kulturen og ønsket om en rigtig rapportering i virksomheden.

Forståelse af virksomhedens egen risikovurderingsproces og proces for overvågning kan ligeledes give revisor vigtig information, som kan være værdifuld i revisors risikovurdering. For eksempel vil kontroller og rapportering, der sker i et miljø, hvor ledelsen selv har en god fornemmelse for, hvilke risici der findes i virksomheden, og hvor ledelsen foretager en eller anden grad af overvågning, alt andet lige være mere valide end i et miljø, hvor der ikke fokuseres på risici og overvågning.

Virksomhedens processer behøver ikke at være nedfældede som politikker eller forretningsbeskrivelser. For eksempel kan revisor ved besøg hos virksomheden observere graden af funktionsadskillelse, samt hvordan bilagshåndteringen er systematiseret ved godkendelser og registreringer. Dette kan give en god fornemmelse for, i hvilken grad ledelsen selv har vurderet risici, og hvordan man har forsøgt at imødegå det ved at opstille en række foranstaltninger, der har til hensigt at undgå, at der sker fejl eller besvigelser. Det samme kan opnås ved at forstå tildeling af brugerrettigheder i økonomisystemet og andre it-systemer, herunder om der anvendes passwords og hvordan sådanne passwords håndteres og opbevares. Alt sammen giver en god fornemmelse af, om ledelsen selv har gjort sig overvejelser om risici, og hvordan sådanne risici er forsøgt afdækket.

Det er ikke ualmindeligt, at man som revisor for en mindre virksomhed kan opnå relevant information om kontrolmiljøet ved blot at være til stede i virksomheden og observere samtaler mellem medarbejdere, se på beskaffenheden af indretning, inventar, firmabiler, lagerrum, produktionslokaler mv. eller blot ved en uformel snak med ejerlederen, bogholderen og andre medarbejdere, uden at dette behøver være forberedte interview-sessioner.

Skulle revisor i forbindelse med sin forståelse af virksomhedens kontrolmiljø, risikovurderingsproces og proces for overvågning konstatere, at kompetencerne er begrænsede, ønsket om et rigtigt regnskab ligeså, og at der hverken vurderes risici eller føres kontrol eller overvågning i virksomheden, må det have en absolut effekt på revisors risikovurdering. I et sådant miljø vil risikoen for væsentlig fejlinformation såvel på regnskabs- som på revisionsmålsniveau være i den høje ende – og omfanget af og kravet til revisors arbejde vil være markant forøget. Det vil derfor altid – uanset størrelsen af virksomheden og formaliseringen af dennes forretningsgange – være relevant for revisor at forstå det interne kontrolmiljø, så revisionen kan tilrettelægges derefter.

7. Informationssystemet og kommunikation

Revisor skal forstå, hvordan virksomheden indsamler, registrerer og rapporterer transaktioner og andre oplysninger, der er relevante for regnskabsaflæggelsen på betydelige regnskabsposter. Forståelsen omfatter også opsætningen af bogholderiet og kontoplanens anvendelse samt processen for regnskabsaflæggelsen, og hvordan regnskab inkl. noter mv. udarbejdes. Dette er ikke nyt i forhold til tidligere, men det er præciseret, at revisor skal forstå virksomhedens ressourcer, herunder it-miljøet, der er tilgængeligt for at understøtte informationsbehandlingen i virksomheden[14]. Det kan virke enkelt, men særligt omkring it-miljøet kan der ved større kompleksitet opstå udfordringer for revisor i at vurdere risici relateret til informationsbehandlingen og dermed integriteten af data forbundet med regnskabsaflæggelsen.

Arten af nødvendige risikovurderingshandlinger, der kræves for at opnå forståelse af de relevante aspekter i informationssystemet, påvirkes i høj grad af, hvor formaliserede virksomhedens forretningsgange og

Virksomhedens processer behøver ikke at være nedfældede som politikker eller forretningsbeskrivelser. For eksempel kan revisor ved besøg hos virksomheden observere graden af funktionsadskillelse, samt hvordan bilagshåndteringen er systematiseret ved godkendelser og registreringer. Dette kan give en god fornemmelse for, i hvilken grad ledelsen selv har vurderet risici, og hvordan man har forsøgt at imødegå det ved at opstille en række foranstaltninger, der har til hensigt at undgå, at der sker fejl eller besvigelser. Det samme kan opnås ved at forstå tildeling af brugerrettigheder i økonomisystemet og andre it-systemer, herunder om der anvendes passwords og hvordan sådanne passwords håndteres og opbevares. Alt sammen giver en god fornemmelse af, om ledelsen selv har gjort sig overvejelser om risici, og hvordan sådanne risici er forsøgt afdækket.

procedurer er i forbindelse med regnskabsaflæggelsen, herunder hvor sofistikeret og komplekst it-miljøet er. Revisors handlinger i mindre komplekse virksomheder består derfor i højere grad af forespørgsel end observation og inspektion af forretningsgangsbeskrivelser, regnskabsmanualer, politikker mv.[15] Det er op til revisors faglige vurdering at afgøre, hvad der er relevante aspekter af informationssystemet, men det angives i standarden, at forståelse af disse aspekter kan kræve en mindre indsats ved en revision af en mindre kompleks virksomhed. Det fritager dog ikke revisor fra at dokumentere forståelsen af relevante aspekter i de forretningsgange, der vedrører betydelige regnskabsposter.

I praksis vil det for en mindre virksomhed ofte være begrænset, hvor mange personer der deltager i behandlingen af transaktioner og informationer til brug for regnskabet. I nogle tilfælde, blot bogholderen og ejerlederen. Det vil dog stadig være yderst relevant for revisor at forstå, hvordan og ikke mindst hvornår transaktioner behandles og registreres, for at kunne vurdere risikoen for manglende og fejlagtige registreringer, herunder graden af involvering fra ejerlederen i processen samt forhold vedrørende funktionsadskillelse, særligt i netbanken.

Revisor kan for eksempel besøge virksomheden og spørge ledelsen og bogholderen, hvordan bogholderiet styres og afsluttes, samt foretage en gennemgang af sidste års afslutningsmateriale og bilagsmaterialet generelt. Det kan forekomme, at bogholderiet føres efter et kasseprincip, hvor det alene er betalte regninger, der medtages, hvilket er relevant for revisor at forstå.

Det er også relevant at forstå indtægtsgenereringen, herunder hvornår og på hvilket grundlag virksomheden skaber sine indtægtsstrømme. Det kan være relevant at forstå det indtægtskriterie, der anvendes i bogføringen, idet de fleste mindre standard-økonomisystemer registrerer al fakturering som omsætning, uanset at der kan være tale om forudfakturering.

Er der tale om en tilbagevendende opgave, vil revisor have erfaringen fra sidste års revision og de tidligere identificerede, korrigerede/ikke korrigerede fejlinformationer som grundlag for forståelsen. Det er her vigtigt, at revisor – også på mindre komplekse revisioner – forholder sig til, hvorvidt og i givet fald, hvilke ændringer der er sket siden sidste år, da dette har betydning for risikovurderingen.

Relevante handlinger i mindre virksomheder vil derfor ofte bestå af en kombination af forespørgsel, observation og inspektion. Revisor vil herudover ofte kunne anvende mere automatiserede metoder til at vurdere informationssystemets behandling af transaktioner. Dette gælder også i mindre virksomheder, hvor revisor ved brug af transaktionsanalyser vil kunne identificere risici i behandlingen af transaktioner i bogholderiet. Fx kan et udtræk af alle transaktioner fra virksomhedens økonomisystem til en Excel-fil danne grundlag for analyse af poste-

	Eksempler på typiske karakteristika for:		
	Ikke-komplekst kommercielt software	**Mellemstort og moderat komplekst kommercielt software eller it-applikationer**	**Store eller komplekse it-applikationer (fx ERP-systemer)**
• Hvordan data indlæses (dvs. manuel indtastning, indtastning af kunde eller sælger, eller indlæsning af fil).	Manuel indtastning af data	Få indtastninger af data eller simpel it-grænseflade	Mange indtastninger af data eller kompleks it-grænseflade
• Applikationstype (fx en kommerciel applikation med lidt eller ingen brugertilpasning.	Købt applikation med lidt eller ingen brugertilpasning	Købt applikation eller simpel forældet applikation eller billige ERP-applikationer med lidt eller ingen brugertilpasning	Brugerudviklede applikationer eller mere komplekse ERP-systemer med betydelig brugertilpasning
• Om virksomheden bruger fremvoksende teknologier, der har indvirkning på regnskabs-aflæggelsen.	Ingen brug af fremvoksende teknologier	Begrænset brug af fremvoksende teknologier i nogle applikationer	Blandet brug af fremvoksende teknologier på tværs af platforme
• Kompleksiteten af processer til at styre adgangsrettigheder.	Enkelt medarbejder med administratoradgang styrer adgangsrettigheder	Få medarbejdere med administratorad-gang styrer adgangs-rettigheder	Komplekse processer, der styres af it-afdelingen for adgangsrettigheder
• Om programændringer er foretaget på den måde, som informationer behandles, samt omfanget af sådanne ændringer i løbet af perioden.	Kommercielt software uden installeret kildekode	Nogle kommercielle applikationer uden kildekode og andre fuldt udviklede applikationer med få eller simple ændringer; traditionel livscyklus for systemudvikling	Nye, mange eller komplekse ændringer; adskillige udviklingsforløb hvert år
• Omfanget af ændringer i it-miljøet (fx nye områder af it-miljøet eller betydelige ændringer i it-applikationerne eller den underliggende it-infrastruktur).	Ændringer begrænset til versionsopdateringer af kommercielt software	Ændringer består af opdateringer til kommercielt software, versions-opdateringer til ERP-applikationer, eller forbedringer til forældede applikationer	Nye, mange eller komplekse ændringer; adskillige udviklingsforløb hvert år, stærk ERP-brugertilpasning

ringstyper, modpostanalyser, brugerregistreringer, momsbehandling mv. Revisor kan ved analyse med pivot-tabeller eller lignende værktøjer eksempelvis danne sig et overblik over:

- om omsætningen alene registreres i standardflowet "debitor-omsætning-udgående moms"
- om vareforbrugskonti alene indeholder systemgenererede posteringer fra varetrækket på varelageret
- om lønposteringer alene rammer relevante lønkonti
- om moms afløftet på konti med momskoder svarer til registreringen på udgående moms og indgående moms
- om der afløftes moms på usædvanlige konti
- om der er transaktioner på konti, der altid står i nul ved regnskabsårets slutning
- om der foretages transaktioner af usædvanlige personer eller på usædvanlige tidspunkter
- om der bogføres væsentlige udgifter direkte fra banken uden om kreditorsystemet
- Om der er sammenhæng måned for måned i transaktionerne, eller om transaktioner har det med at "klumpe" sig sammen i visse måneder.

Uventede eller usædvanlige posteringer eller uventede sammenhænge kan være en indikation på en risiko for væsentlig fejlinformation.

8. Revisors forståelse af it-miljøet

Revisor skal udføre handlinger for at forstå, hvordan virksomhedens it-miljø påvirker strømmen af transaktioner, og hvordan information behandles i informationssystemet. It-miljøet er defineret i artiklen *"ISA 315 (ajourført) – Risikovurdering med fokus på virksomhedens it-anvendelse"* af Hans Henrik Berthing og Thomas Bjerrehus, hvortil der henvises. Der kan være stor forskel på, hvordan it-miljøet er i virksomheder særligt i forhold til, om it-driften varetages in-house eller er outsourcet. Revisor skal forstå de aspekter af it-miljøet, der har betydning for transaktionsstrømmene i væsentlige og risikofyldte områder i virksomhedens regnskab[16], herunder om der er risici knyttet til brugen af de programmer, der anvendes. Standardens bilag 5 anfører blandt andet følgende eksempler på karakteristika, der kan fremme revisors forståelse og klassificering af anvendelsen af it i virksomheden i forhold til skalerbarheden af de handlinger, som revisor skal udføre for at forstå it-miljøet. Se tabel herover.

Digitaliseringsbølgen er med til at udfordre revisors forståelse af anvendelsen af it. Ud over at der løbende kommer nye regnskabs- og økonomisystemer på markedet, bliver der også løbende udviklet nye applikationer, der kobles på den eksisterende kommercielle software og bliver en del af det samlede it-miljø, som revisor skal forholde sig til.

Anvendes ikke-komplekst kommercielt software[17], kan revisor for en mindre virksomhed hurtigere opnå en forståelse af it-anvendelsen. Ofte vil det i en mindre virksomhed være det eneste software (ud over et lønbehandlingssystem), der anvendes i informationssystemet, og revisor kan derfor lægge sit kendskab til det pågældende software, herunder dets ry for pålidelig behandling af data til grund for sin forståelse af it-miljøet, herunder forstå, hvorvidt der anvendes standardopsætning i forhold til rapporter, hvordan adgangsrettigheder tildeles og lignende[18]. Anvendes et almindeligt anerkendt standardprogram til bogholderiet, vil revisor derfor formentlig kunne konkludere, at it-miljøet er ukomplekst, og at der ikke knytter sig særlige risici til anvendelsen af it i informationsbehandlingen i virksomheden. I disse tilfælde er det ikke sandsynligt, at virksomheden har eller har brug for formaliserede generelle it-kontroller, men blot har uformelle procedurer for administration af adgangsrettigheder, opsætning af kontoplaner og rapporter og lignende konfiguration af softwaren.

Kompleksiteten og dermed de risici, der er knyttet til it-anvendelsen, stiger i takt med graden af automatiseret behandling af transaktioner i programmerne, og hvorvidt ledelsen baserer sig på kontroller i forbindelse med behandlingen. I mindre virksomheder, hvor ledelsen ikke baserer sig på automatiserede kontroller eller generelle it-kontroller, og hvor revisor ikke har identificeret kontroller i it-systemet, der er afhængige af de generelle it-kontroller, kan revisor vurdere, at det er mere effektivt at teste integriteten af data fra it-systemet direkte. For eksempel kan revisor vælge at efterprøve aldersfordelingen på en debitorsaldoliste manuelt og dermed undlade at vurdere risici ved anvendelse af it-applikationer[19]. Med andre ord præciserer standarden muligheden for, at revisor kan undgå at skulle teste generelle it-kontroller ved i stedet eksempelvis at trække data fra økonomisystemet ud i Excel og foretage sammentællinger, afstemninger og analyser, der kan understøtte revisionsbeviser.

Digitaliseringsbølgen er med til at udfordre revisors forståelse af anvendelsen af it. Ud over at der løbende kommer nye regnskabs- og økonomisystemer på markedet, bliver der også løbende udviklet nye applikationer, der kobles på den eksisterende kommercielle software og bliver en del af det samlede it-miljø, som revisor skal forholde sig til. Det er tredjepartsløsninger, der eksempelvis automatiserer leverandørbetalinger, integrerer ordre- og projektstyring, herunder timeregistreringer, digitaliserer bilagsmateriale, maskinlæsning af bilag og auto-kontering, mobilapplikationer til udlægsstyring, automatiseret

Selvom det i mindre virksomheder ofte fejlagtigt antages, at virksomheden ikke har implementeret kontroller af nogen art, vil det ved et nærmere kig på virksomhedens forretningsgange alligevel ofte forekomme, at én eller flere kontroller er iværksat. For eksempel er det de færreste – selv meget små virksomheder – der ikke foretager én eller anden form for godkendelse af omkostninger, før de betales og bogføres. Herudover er der ligeledes ofte tildelt rettigheder til specifikke personer til at registrere eller behandle særlige transaktioner, fx til at foretage betaling i banken eller til at udbetale løn og lignende.

lønkontering og så videre. Selv mindre virksomheder må forventes fremadrettet at blive mere afhængige af, at systemerne fungerer uden menneskelig indblanding, hvorfor revisors opgave med at forstå risici relateret til brugen af it må forventes at blive større.

9. Kontrolaktiviteter

Revisor skal forstå de kontrolaktiviteter, der er relevante for revisionen. Som det fremgår af *"ISA 315 (ajourført) – Forståelse af elementerne i virksomhedens interne kontrolsystem"* af Lars Engelund og Henrik Nørgaard, skal revisor, som et absolut minimum, forstå de kontrolaktiviteter, der:

- adresserer en betydelig risiko
- vedrører posteringer i finansbogholderiet.

Dette gælder, uanset om revisor planlægger at teste interne kontrollers operationelle effektivitet som en del af den planlagte revision. Forståelse af disse kontrolaktiviteter omfatter, at revisor skal forstå og vurdere kontrollernes design, men også at revisor fastslår, om kontrollerne er implementeret.

I mindre virksomheder opnår revisor typisk denne forståelse ved at forstå de relevante forretningsgange og processer, der er medvirkende til at initiere, behandle, registrere og rapportere begivenheder og transaktioner, der har betydning for regnskabet. Det vil sige, at revisor opnår en forståelse af disse forretningsgange med henblik på at kunne vurdere, hvor i processerne der er risici for fejlinformation, der potentielt kan være væsentlig, og ligeledes forstår, hvilke kontrolaktiviteter virksomheden selv har iværksat med henblik på enten at forebygge eller opdage, at fejl forekommer.

Sådanne kontroller kan fx omfatte (ikke udtømmende):

- bemyndigelse og godkendelse
- afstemning
- bekræftelse (fx ændrings- og valideringstjek)
- funktionsadskillelse
- fysiske eller logiske kontroller (fx adgangsbegrænsning).

Selvom det i mindre virksomheder ofte fejlagtigt antages, at virksomheden ikke har implementeret kontroller af nogen art, vil det ved et nærmere kig på virksomhedens forretningsgange alligevel ofte forekomme, at én eller flere af ovenstående kontroller er iværksat.

For eksempel er det de færreste – selv meget små virksomheder – der ikke foretager én eller anden form for godkendelse af omkostninger, før de betales og bogføres. Herudover er der ligeledes ofte tildelt rettigheder til specifikke personer til at registrere eller behandle særlige transaktioner, fx til at foretage betaling i banken eller til at udbetale løn og lignende.

I mindre virksomheder er der ofte få ansatte, hvilket gør det vanskeligere at etablere en egentlig effektiv funktionsadskillelse. Dog kan det i mindre virksomheder være lettere og mere overskueligt for en ejer-

leder at føre et effektivt tilsyn gennem direkte involvering, end det vil være i større virksomheder. Et sådant tilsyn kan ligeledes tjene som en effektiv kontrol til at adressere risici.

Det er relevant for revisor både at forstå, hvordan sådanne kontroller er designet, og fastslå, om de er implementeret, uanset om revisor planlægger at teste kontrollernes operationelle effektivitet, idet de ligeledes kan være medvirkende til at fastslå, hvilke substanshandlinger det vil være relevant for revisor at udføre med henblik på at adressere identificerede risici på regnskabs- eller revisionsmålsniveau.

Som nævnt tidligere er den væsentligste kilde til revisionsbevis i mindre virksomheder meget ofte det, som revisor kan observere ved besøg hos virksomheden og ved samtaler med ledelsen. Overvågningen af kontrolmiljøet i virksomheden er måske alene et spørgsmål om ejerlederens direkte involvering i driften, hvorfor revisor kan rette sit fokus herpå. Det kan fx være ejerlederen, der har kundekontakten og derfor modtager information om fejl i leverancer eller produkter, som kan være en konsekvens af manglende fokus og kontrol hos lagermedarbejderne, fejl i ordrestyringen eller fejl i produktkvalitetskontrollen. Det kan være, at ejerlederen løbende opdager mangler i bogholderiet ved gennemgang af saldobalancen for en periode, eksempelvis manglende hensættelse af aftalte bonusudbetalinger eller manglende fakturaer for arbejde udført i perioden. Ejerlederens indsigt i virksomheden kan være en væsentlig kontrol i forhold til regnskabets fuldstændighed.

Kontroller, der adresserer en betydelig risiko

Uanset om revisor planlægger at teste den operationelle effektivitet af kontroller, der adresserer en betydelig risiko, skal revisor identificere, om virksomheden har sådanne kontroller, og i givet fald forstå design og fastslå implementering heraf.

Det er relevant for revisor at forstå, hvordan ledelsen selv identificerer og adresserer sådanne risici – ikke mindst fordi det kan danne grundlag for revisors design og udførelse af substanshandlinger som en reaktion på den betydelige risiko i overensstemmelse med ISA 330. Selvom der for eksempel ikke er rutinemæssige kontroller, der adresserer risici knyttet til betydelige, ikke-rutinemæssige transaktioner eller skøn, kan ledelsen have andre reaktioner, der sigter mod at adressere sådanne risici. Det kan for eksempel være ledelsens eller andre kyndiges gennemgang af forudsætninger for et skøn, detaljerede processer for, hvordan der udøves skøn i virksomheden eller lignende.

I en mindre virksomhed er det ofte ejerlederen, der eksempelvis kan beslutte at yde (fortsat) kredit til kunder samt beslutte at foretage større investeringer, hvilket kan være en væsentlig kontrol over betydelige regnskabsposter i regnskabet. Det er i sidste ende ejerlederens pengepung, der påvirkes af de beslutninger, der foretages.

For risici for væsentlig fejlinformation som følge af besvigelser er det, ud over kravet i ISA 315 (ajourført), ligeledes et krav ifølge ISA 240[20], at revisor opnår forståelse af kontroller relateret til sådanne risici (der behandles som betydelige risici).

Kontroller, der knytter sig til posteringer

Det er relevant at forstå kontroller, der knytter sig til posteringer, fordi måden, hvorpå en virksomhed indarbejder information fra behandling af transaktioner i finansbogholderiet, omfatter såvel rutinemæssige som ikke-rutinemæssige samt automatiserede og manuelle posteringer. Det er således relevant at forstå, hvordan virksomheden selv har implementeret kontroller, der sikrer rigtigheden af alle sådanne transaktioner, som tilsammen udgør det regnskab, der revideres.

Sådanne kontroller kan for eksempel omfatte adgangsrettigheder til virksomhedens økonomisystem, således at medarbejdere alene har adgang til at initiere eller godkende posteringer på områder, der er relevante for den givne medarbejder – fx at ikke alle medarbejdere kan bogføre omkostninger eller lignende. Herudover kan det omfatte godkendelse på relevant ledelsesniveau af omkostninger over et vist beløb eller af en særlig karakter. Det kan ligeledes være ledelsesinvolvering i regnskabsafslutningsposter som fx bogføring på regnskabsafslutningsdatoen eller ledelsesgennemgang af ikke-rutineposteringer til underliggende dokumentation.

Mangler i intern kontrol

Revisor kan i visse situationer vurdere, at virksomheden ikke har implementeret interne kontroller, der enten adresserer betydelige risici, eller som knytter sig til posteringer. I så fald kan revisor jo – i sagens natur – ikke forstå design og fastslå implementering af disse kontroller. Det er i så fald relevant, at revisor designer og udfører tilstrækkelige substanshandlinger for at tilsikre, at regnskabet er uden væsentlig fejlinformation – i tilfælde, hvor virksomheden ikke selv har implementeret kontroller, der tilsikrer dette, må revisors arbejde alt andet lige være forøget.

Herudover skal revisor påse, at der kommunikeres til den øverste og daglige ledelse om mangler i intern kontrol i overensstemmelse med ISA 265 *Kommunikation om mangler i intern kontrol til den øverste og den daglige ledelse*[21].

Standardens vejledningsafsnit om skalerbarhed skal give revisor værktøjer til at forstå, hvordan standardens krav kan skaleres, især ved revision af mindre komplekse virksomheder. Skalering vil kræve, at revisor anvender faglig vurdering til at målrette sine risikovurderingshandlinger og "komme i mål" med denne del af planlægningen af revisionen. Der er i standarden givet en række eksempler, hvoraf flere er gengivet i denne artikel, sammen med andre tænkte eksempler. Da mindre virksomheder kan være vidt forskellige, er det ikke muligt at give eksempler på alle forhold, dog vil det for langt de fleste revisioner af mindre virksomheder, efter forfatternes opfattelse, være uundgåeligt at aflægge et eller flere besøg hos virksomheden for ved selvsyn at kunne konstatere væsentlige forhold, der knytter sig til kontrolmiljøet.

10. Opsummering

Med den nye ISA 315 (ajourført) forøges fokus på identifikationen af risici for væsentlig fejlinformation og dermed også behovet for forståelse af den virksomhed, der skal revideres. Særligt forøges fokus på it-anvendelsen både i revisors handlinger og i virksomhedens forretningsmodel, ligesom kontrolmiljø og kontrolaktiviteter vil blive udtryk, der i højere grad vil skulle overvejes – selv på de mindre komplekse revisioner.

Standardens vejledningsafsnit om skalerbarhed skal give revisor værktøjer til at forstå, hvordan standardens krav kan skaleres, især ved revision af mindre komplekse virksomheder. Skalering vil kræve, at revisor anvender faglig vurdering til at målrette sine risikovurderingshandlinger og "komme i mål" med denne del af planlægningen af revisionen. Der er i standarden givet en række eksempler, hvoraf flere er gengivet i denne artikel, sammen med andre tænkte eksempler. Da mindre virksomheder kan være vidt forskellige, er det ikke muligt at give eksempler på alle forhold, dog vil det for langt de fleste revisioner af mindre virksomheder, efter forfatternes opfattelse, være uundgåeligt at aflægge et eller flere besøg hos virksomheden for ved selvsyn at kunne konstatere væsentlige forhold, der knytter sig til kontrolmiljøet.

Revisor skal være mere opmærksom på anvendelsen af it i virksomhederne og de risici for væsentlig fejlinformation, der kan opstå som følge heraf. It-miljøet bliver i stigende grad mere komplekst, og revisors mulighed for at sikre sig et tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis ved at fortsætte som hidtil tilsvarende udfordret. ISA 315 (ajourført) giver revisor mulighed for bedre at vurdere, hvornår der kan være risici relateret til it, via et udbygget vejledningsafsnit og bilag.

Selvom ikrafttrædelsen af ISA 315 (ajourført) kan synes at medføre en forøgelse af kravene til revisors arbejde, bør det vurderes i sammenhæng med, at revisor ved efterlevelse af standardens krav bør blive bedre i stand til at forstå de forhold, der har relevans for revisionen. I så fald kan det være, at revisor – også på revision af de mindre virksomheder – ved at bruge mere af sin tid på at forstå og identificere relevante risici – vil kunne designe en mere målrettet revision og dermed bruge mere tid på de risikofyldte områder i regnskabet og mindre tid på andet.

Noter

1 ISA 200, 18
2 ISA 200, A66 (efter tilpasninger og konsekvensændringer af andre internationale standarder er trådt i kraft)
3 ISA 315 (ajouført), 13
4 ISA 315 (ajouført), A16
5 ISA 315 (ajouført), A17
6 Jf. Conforming Amendments til ISA 230, A17, er det fortsat muligt for revisorer af mindre virksomheder at samle dokumentationen af centrale dele af planlægningen, herunder ISA 315 (ajourført 2019) krav, i ét samlet dokument, såfremt det kan være hensigtsmæssigt for revisor.
7 ISA 315 (ajouført 2012), pkt. 11 a-e.
8 ISA 315, bilag 1-1: En virksomheds forretningsmodel beskriver, hvordan virksomheden fx overvejer sin organisationsstruktur, drift eller omfang af aktiviteter, forretningsområde (herunder tilhørende konkurrenter og kunder), processer, vækstmuligheder, globalisering, regulatoriske krav og teknologier. Virksomhedens forretningsmodel beskriver, hvordan virksomheden skaber, bevarer og fastholder en finansiel eller en mere almen værdi for sine interessenter
9 ISA 315 (ajouført), pkt. 19 a-i og A56-A67
10 ISA 315 (ajouført), pkt. 19 a-ii og a-iii, samt A68-A81
11 ISA 315 (ajouført 2012), pkt. 11C, og ISA 315 (ajouført), pkt. 19 b
12 ISA 315 (ajouført), pkt. A54
13 ISA 315 (ajouført 2012), pkt. A3, og ISA 315 (ajouført), pkt. A52-55
14 ISA 315 (ajouført), 25 ai-iv
15 ISA 315 (ajouført), A131
16 ISA 315 (ajouført), A142 og A143
17 Kommerciel software kan bedst opfattes som en udviklet standard-software, der udbydes af en leverandør som en "as-is" pakke, dvs. uden særlige muligheder for kundetilpasninger, og hvor kunden ikke har adgang til kildekoden. Eksempler herpå er Economic, Uniconta, Dinero og lignende systemer.
18 ISA 315 (ajouført), appendix bilag 5, pkt. 6
19 ISA 315 (ajouført), A170
20 ISA 240, 28 og A33
21 FSR – danske revisorers Revisionstekniske Udvalg har i juli 2021 udarbejdet "REVU mener: Rapportering om betydelige mangler i den interne kontrol", der uddyber dette emne.